

МОЛОДІЖНИЙ
НАУКОВИЙ
ВІСНИК
ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

*Scripta
manent*

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Інститут філології та журналістики
Наукове товариство аспірантів і студентів ІФтаЖ

Scripta manent

**МОЛОДІЖНИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ІНСТИТУТУ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

Збірник наукових праць

Луцьк
2014

УДК 80 (062.552)
ББК 80я54
S 45

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту філології та журналістики
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 4 від 5 грудня 2013 року)*

Редакційна колегія

Громик Юрій Васильович, кандидат філологічних наук, доцент, декан Інституту філології та журналістики СХУ імені Лесі Українки;

Колошук Надія Георгіївна, доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки;

Костусяк Наталія Миколаївна, доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови СХУ імені Лесі Українки;

Кравченко Світлана Іванівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри соціальних комунікацій СХУ імені Лесі Українки

Мірченко Микола Васильович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови СХУ імені Лесі Українки;

Моклиця Марія Василівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки;

Оляндер Луїза Костянтинівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології СХУ імені Лесі Українки;

Лавринович Лілія Богданівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки.

Рецензенти

Кочерга Світлана Олексіївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології та методики викладання РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта);

Жалко Тетяна Йосипівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна».

Scripta manent : молодіжний науковий вісник Інституту філології та журналістики : S 45 зб. наук. пр. / уклад. Л. Б. Лавринович. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 198 с.

ISBN 978-617-7181-09-4

Збірник містить статті й тези молодих науковців, присвячені широкому колу проблем сучасної філології та соціальних комунікацій. Автори зосередилися на актуальних питаннях теоретико-прикладного мовознавства, діалектології, комунікативної лінгвістики, лінгвокультурології, перекладознавства; теорії літератури та компаративістики, історії української та зарубіжної літератури; журналістикознавства, міжкультурної комунікації, інтернет-комунікації тощо.

Видання адресоване науковцям-гуманітаріям, викладачам, аспірантам, магістрантам, студентам вищих навчальних закладів.

УДК 80 (062.552)
ББК 80я54

ISBN 978-617-7181-09-4

© Лавринович Л. Б. (укладання), 2014
© Гончарова В. О. (обкладинка), 2014

Зміст

Мовознавчі студії

БАЗЮК НАТАЛІЯ. Варіанти власних особових імен у говірці села Підбереззя.....	6
БАЗЬКО ОЛЬГА. Парцеляція в межах складносурядного речення (на матеріалі повісті М. Матіос «Солодка Даруся»).....	7
БІЛОУС АНТОНІНА. Семантичні особливості польських фразеологізмів з компонентом на позначення чуттєвого сприйняття.....	9
БІЛОШИЦЬКА ЮЛІЯ. Бджільництво як об'єкт етнолінгвістичних студій.....	11
ВОРОТНЮК МАРИНА. Формування правописних та вимовних норм української літературної мови за пам'ятками кінця XVIII – I пол. XIX ст.	13
ГАПОНЮК ОЛЕНА. Тематичні групи англійських запозичень (сфера бізнесу).....	17
ГНІТЕЦЬКА НАСТАСІЯ. Походження назв вітамінів у сучасній українській мові.....	19
ГОЖЕЛЬНА ВІКТОРІЯ. Джерела походження української художньої термінології.....	21
ГРИШКО НАТАЛІЯ. Багатозначні економічні терміни, запозичені з англійської мови.....	23
ЄФРЕМОВ ВАДИМ. Функціонування сурядних сполучників у Луцькій замковій книзі 1560–1561рр.	25
ЖУКОВСЬКА ЗЛАТА. Функціонування розділових сполучників у сучасних періодичних виданнях Житомирщини.....	27
ЗАЛУЦЬКА ЛЮДМИЛА. Лексеми на позначення <i>коричневого</i> кольору в староукраїнській мові.....	29
ЗЕЛИК ТЕТЯНА. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на початковому етапі мовної освіти.....	31
КАРПІВ ТЕТЯНА. Синонімія в поезії Богдана-Ігоря Антонича.....	34
КОВАЛЬЧУК МАРІЯ. Основні проблеми перекладу фразеологізмів комедії М. Гоголя «Ревізор» українською та англійською мовами.....	36
КОЗЛОВСЬКА ЮЛІЯ. Стилістичні засоби синтаксису в сучасній поезії про кохання.....	38
КОКОРА МАР'ЯНА. Номінативні речення в поетичному мовленні В. Стуса.....	40
КОНДРАТЧУК ОКСАНА. Назви личинок і жител комах у говірці с. Гладковичі Овруцького району Житомирської області.....	42
КРАВЦОВА АННА. Залежність класу ергонімів від розвитку суспільства.....	43
МАЦБОРКО ОЛЬГА. Речення розповідної та переповідної модальності у граматичній системі сучасної української мови.....	46
МІЩУК ЛІЛІЯ. Темо-ремне членування висловлень із знахідним відмінком (на матеріалі творів М. Матіос).....	48
МОСІЙЧУК ІРИНА. Лінгвокультурологічний аспект фразеологізмів з компонентом-зоонімом у російській, англійській та українській мовах.....	51
ПЕТРОВА ТЕТЯНА. Антропонім в історичному творі (на матеріалі повісті П. Кралука «Блага вість од княгині Жеславської»).....	53
СЕЛІВАНОВА ВІКТОРІЯ. Динаміка чоловічого іменника м. Роздільна: спад і піднесення.....	55
СЛАТВИНСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ. Японські запозичення в українській мові.....	58
СОЛТИС ЛЕСЯ. Синонімія в термінології міжкультурної комунікації.....	60
СТРАТІЙЧУК ЯНА. Особливості використання іменникових характеристик (метафор) у газеті «Сільські вісті».....	62

ТИМЧУК ЛІЛЯ. Граматичні реалії в українсько-російському художньому перекладі.....	64
ТКАЧЕНКО АЛЬОНА. Класифікація ергонімів та хремотонімів у романі Ліни Костенко «Записки українського самашедшого».....	66
ХВИЩУК ОЛЕКСАНДР. Нововолинські прізвиська, що вказують на фізичні ознаки першопосія.....	69
ЧУПРУН АНАСТАСІЯ. Параметричні прикметники large – small, long – short у дефініціях словника Collins English Dictionary.....	71

Літературознавчі студії

БАНЕРА АНАСТАСІЯ. «Потворне» в поезії модерністів (на матеріалі творів Бруно Ясенського та Пауля Целана).....	74
БРИКСА ОЛЕНА. Поетика сакрального в поезії Пауля Целана «В Єгипті» (цикл «Контрове світло»).....	77
ГЛІВЧУК МИРОСЛАВА. Пейзаж і автобіографізм у повісті Чеслава Мілоша «Dolina Issy» («Долина Іси»).....	79
ГРОГОЛЬ ТЕТЯНА. Проблема національної ідентичності в романі Орхана Памука «Біла фортеця»).....	82
ДРУЖУК ІРИНА. Афоризми Блеза Паскаля та Григорія Сковороди: роль Бога в духовному становленні людини.....	84
КАЛИНЮШКО ОЛЕСЯ. Амбівалентний герой у збірці оповідань Ольги Токарчук «Гра на багатьох барабанчиках».....	86
КАРАЩУК ЮЛІЯ. Художня інтерпретація образу Мойри в драматичній поемі Лесі Українки «Кассандра».....	89
КОЛЬЦОВА ІРИНА. Г. Сенкевич як майстер батальних сцен (на матеріалі роману «Ogniem i mieczem»).....	92
ЛЕВЧУК ЮЛІЯ. Когнітивна модель жанру драматичної сцени у творчості Лесі Українки... ..	95
ЛЕЖНЮК ОЛЬГА. Інноваційні підходи до вивчення п'ятикласниками української поезії....	98
МАЙДАНЮК ЮЛІЯ. Художня інтерпретація жіночих образів у романі Р. Іваничука «Яничари».....	100
МАРТИНЮК ЛІЛЯ. Актуальність Дж. Орвелла: роман «1984» у дзеркалі сучасної політологічної концепції.....	102
МОХОВА ТЕТЯНА. Ідея світової гармонії як джерело космосу в романі Анатолія Кіма «Батько-Ліс».....	105
НЕВОДНІЧИК ЮЛІЯ. Ремарка як засіб родожанрової дифузії у драматичних творах Б. Шоу та Лесі Українки.....	107
ОМЕЛЬЯНЧУК ВІКТОРІЯ. Жанрова структура бориславського циклу Івана Франка.....	109
ОСАДЧУК ІРИНА. Художні особливості магічного реалізму в повісті Валерія Шевчука «Сповідь».....	112
ПАНАЩУК КАТЕРИНА. Мотив часу в повісті Дзвінки Матіяш «Реквієм для листопаду».....	113
ПОЛЕТУХА ІРИНА. Сценізація як міметичний спосіб відображення дійсності (на прикладі роману Я. Бохенського «Овідій Назон – поет»).....	115
ПОЛІЩУК АНАСТАСІЯ. «Армагед-дом» Марини та Сергія Дяченків: доля людини крізь призму жанру апокаліптики.....	118
ПОЛІЩУК (КРАВЧУК) ТЕТЯНА. Структура і зміст повісті Елізи Ожешко «Marta».....	120
ПУХТА ОКСАНА. Творчість Р. М. Рільке в рецепції В. Стуса (за епістолярієм українського дисидента).....	124
РЕЙКІН НАЗАР. Концепція героя в романі Чака Паланика «Задуха».....	126
САЛАГАН МАРІЯ. Архетипний герой у романі Харукі Мураками «1Q84».....	129
СЕМЕНЮК КАТЕРИНА. Співвідношення художньої та історичної правди в романі Юрія Мушкетика «Прийдімо, вклонімося...».....	131

СЕНІВ ОЛЕНА. Фольклорна основа повісті Ольги Кобилянської «В неділю рано зілля копала...».....	134
СОКОЛОВА ОЛЕКСАНДРА. Архетипні мотиви та образи в казках В. Свідзінського.....	137
ШЕЛКУНОВА ТЕТЯНА. Літературна гра М. Йогансена.....	141
ШОСТАК ОЛЬГА. Риторичні особливості новели І. Франка «Батьківщина».....	144
ШУМІК ЛІЛЯ. Жіноча доля і характер української селянки в повісті Юзефа Ігнація Крашевського «Уляна»: спроба філологічного аналізу.....	147
ЯКОВЕНКО ЯНІНА. Український фольклор у творчій рецепції М. Чайковського.....	150

Соціальні комунікації. Прикладна лінгвістика

БІДУН АННА. Путівники як різновид сучасної інформаційної продукції.....	153
БОЙКО АННА. Особливості текстової композиції буклетних видань.....	156
БОНДАРУК ТЕТЯНА. Специфіка функціонування інтернет-реклами у волинських ЗМІ.....	158
БОРОДИЧ ОЛЕКСАНДРА. Структура і семантика ідеограм та піктограм в англomовному інтернет-дискурсі.....	160
БУБЛІЙ ОЛЕНА. Роль проксеміки в контексті міжособистісного спілкування.....	162
ВЕРНИГОРА КАТЕРИНА. Психолінгвістична специфіка сприйняття топонімів Україна та Русь: експериментальне дослідження.....	164
ГЕРУС ВІКТОРИЯ. Гендерні особливості сприйняття креолізованого тексту.....	167
ГРИСЮК ВОЛОДИМИР. Спроба цілісного аналізу «еротичного» в чоловічому журналі PLAYBOY.....	170
КОВАЛЬЧУК ІРИНА. Комунікативно-прагматичні особливості сучасного німецькомовного євроінтеграційного дискурсу.....	172
КОНДРАТЮК ОЛЬГА. Особливості сучасного рекламного дискурсу.....	174
МАЗУР ЮЛІЯ. Альтернативні джерела політичної інформації: сфери поширення та впливу.....	176
МАЧУЛЬСЬКА КАТЕРИНА. Апелятиви в сучасній міській номінації.....	178
НАСТЕНКО ІРИНА. Лінгвістична експертиза тексту та її застосування.....	179
ПОПОВ АРСЕНІЙ. Жести як засоби невербального спілкування.....	181
ПУНДИК ІРИНА. Специфіка кольору в етнічних стереотипах.....	182
РОМАНЕНКО ВІКТОРИЯ. Гендерні стереотипи в українських та англійських фольклорних текстах (на матеріалі паремій і народних казок).....	185
СІНЮЧЕНКО ОЛЕСЯ. Особливості соціальної реклами в українських ЗМІ.....	187
УШИНСЬКА АНАСТАСІЯ. Християнський літературний альманах «Небо починається з землі»: обґрунтування концепції, змістово-тематичний аспект.....	189
ШУЛЯК СВІТЛАНА. Сюжетна організація замовних текстів.....	192
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ТА НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ.....	195

Риторика еміграційного тексту І. Франка (на прикладі новели «Батьківщина»)

У художній спадщині І. Франка представлена низка творів, присвячених темі еміграції. Передусім, це – поетичний цикл «До Бразилії» зі збірки «Мій Ізмарагд», у якому йдеться про виїзд із Галичини кінця ХІХ ст. Але можна зарахувати сюди й прозові твори, у додаткових сюжетних колізіях яких письменник розглядає інші аспекти соціальної проблеми (новели «Батьківщина», «Сойчине крило», повість «Для домашнього огнища»). Прикметно, що спочатку явище еміграції І. Франко проаналізував у більш як двох десятках публіцистичних статей і виробив основні тези та аргументацію.

Літературознавці долучають новелу «Батьківщина» до різних дослідницьких контекстів: при окресленні ідеологічного героя, визначенні естетичних домінант і наративних структур, розкритті феномену номінації персонажів. Але твір характеризується побіжно, без ретельного опису формальних особливостей. М. Євшан стверджує, що І. Франко розглядає новелу «більш особисто», а не як суспільний образок [6, с. 149]. О. Білецький звертає увагу на характерологію: Опанаса Моримуху називає демократичним інтелігентом [1, с. 436], Киценьку – «загадковою» жіночою натурою [1, с. 450]. М. Гуняк стверджує, що «І. Франко показав один з екзистенційних парадоксів, розмежувавши істинне життя людини від того, яким це життя приймають інші» [4]. М. Легкий відзначає задум автора йти до переосмислення поняття: батьківщина – це «моральна субстанція», а «те, що на перший погляд здається гріховним, може привести людину до святості» [7, с. 125]. Таким чином, М. Гуняк і М. Легкий вказують на риторичну парадоксу як схему архітектоніки. Т. Гундорова також вважає, що у творі «Франко зосереджується на питанні духовного посвячення людини», зображує жертву заради любові [3, с. 131]. Киценьку зараховує до фатальних жінок і відзначає, що цей образ «стає урбаністичним топосом і широко розробляється в літературі європейського декадансу та модернізму» [3, с. 131]. І. Денисюк аналізує форму оповіді та жанр художнього тексту («новела факту», «новела тайн») [5, с. 130]. Особливості наративу твору також розглядає М. Легкий [7]. Т. Пастух описує можливі конотації прізвиськ Моримуха та Киценька [9, с. 4–5].

Доречно, на нашу думку, виконати риторичний аналіз еміграційних творів. Риторика передбачає характеристику писемних текстів, у тому числі й художніх, на рівнях *inventio* (винайдення теми), *dispositio* (композиція) та *elocutio* (форма). Такий аналіз і є метою нашого дослідження: він допоможе з'ясувати особливості белетризації публіцистичної теми. У дослідженні зосередимо увагу на рівнях *dispositio* та *elocutio* новели «Батьківщина». Аналіз проводиться в рамках ширшої студії над еміграційним текстом.

У новелі «Батьківщина» зображено два види явища еміграції, під які конструюється сюжет: виїзд із периферії Австро-Угорської імперії до столиці – Відня, представлений топосом дороги (подорож Опанаса й повії Киценьки), і переміщення в соціальній ієрархії, яке теж пов'язане з бажанням змінити якість життя (Моримуха, ставши вчителем, переходить із селянської верстви до панства). Тема нищення традиційної культури як розриву між батьками й дітьми, які, здобуваючи освіту, покидають звичне середовище, центральна в народницькій літературі: «Суета» І. Карпенка-Карого, «Люборацькі» А. Свидницького, «Волинь» У. Самчука та ін. За текстом новели, емігрувати – означає покинути рідний край, «батьківщину», тобто втратити зв'язок із батьками.

Логіка новелістичної оповіді в І. Франка вказує на вихідне запитання: чому український селянин, на перший погляд, такий прив'язаний до своєї землі, може її покинути? У статті письменника «З приводу еміграції населення» зазначено: «Розмови про якесь містичне, сентиментальне прив'язання нашого селянина, особливо українського, до землі – це значною мірою самообман» [11, с. 352]. Аргументація тези всезагального самообману і його розвінчування забезпечує логіку компонування твору. На це вказує низка ужиткових значень слова «батьківщина» у вступі до новели (фігура антанаклаза): газета «Батьківщина»; прізвисько Моримухи; називання Опанасом свого батька в притаманній йому манері «підліпшення» «батьківщиною», рідне село героя.

Істинне тлумачення поняття читач повинен знайти, врахувавши підтексти й різні коди в межах метафор-нарративів, по суті, знайти пояснення вислову «*“батьківщина” в душі*» [10, с. 423]. Ситуація вибору світоглядних пріоритетів головного персонажа заломлюється крізь тему еміграції з батьківщини, що отримує в сюжеті паралельну любовну інтригу.

В основу композиції нарративу оповідача покладена риторична схема побудови промови: вступ, оповідання, доведення, відсіч аргументам супротивника, завершення [8, с. 501]. Але у структурі новели простежуємо відступи від неї. Ускладнення задається у вступі (три вставні розповіді), в оповіданні (продаж батьківщини, любовна новела, просвітницька діяльність Моримухи як антиаргументи) та в епілозі (супідрядно представлені два висновки, що актуалізують дві різні світоглядні позиції – оповідача і персонажа). Доведення й спростування не подано окремою частиною, а «розлито» в межах компонентів оповідання. Таким чином, диспозиція «Батьківщини» складна: має кілька розгалужень і доповнень.

Композицію твору визначає двоступенева нарація: присутність оповідача й героя. Оповідачу належить теза, розмірковування про різні значення поняття «батьківщина», два епізоди, що стали компонентами оповідання (продаж батьківщини (другий розділ твору), описи вчительського побуту Опанаса, який змінився в «школі» життя, що виводять на поняття батьківщини-нації (третьої, сьомий розділи й епілози)), та один із висновків. Спогади Моримухи розгортаються у формі любовного нарративу оповідання і доповнюють історію продажу батьківщини (четвертий – сьомий розділи). Герой також пропонує ще один висновок про сутність людської долі, який переводиться в реєстр теми батьківщини й еміграції.

Перший розділ твору – це вступ, у якому вказано головну тезу новели, пов'язану з темою батьківщини: *«Я ще ніколи не бачив хлопця, щоб так горячо любив свій рідний куток, так зжився з ним і весь жив у нім, і мене дивувало тоді лиш одно: як можна було так усею душею прив'язатися до такого мізерного, сумного, однотонного та нічим не визначного місця, як ота його славетна “батьківщина”»* [10, с. 396]. У тезі йдеться про самообман, суперечність, оскільки батьківщину названо «мізерним», «сумним», «однотонним», «нічим не визначним» і водночас «славетним» місцем. Так прописується переосмислення звичного на той час поняття. Тому весь наступний текст імітує пошуки нового розуміння батьківщини шляхом добору аргументів і спростувань тези.

Стан самообману описується у вступі трьома вставними історіями, яким характерні різні форми вираження й ускладнення: про полотнянки заболотеїв, виконану в жанрі анекдоту; про батька Каганця, що нагадує комічну сценку, інтермедію; про відвідини оповідачем рідного села Моримухи, укладену як подорожні записки. У цих розповідях невизначне, мізерне, показано славетним. Першим двом історіям властивий іронічний, а третій – серйозний етос. Загалом вони оповідають про традиційні ментальні риси українців: прив'язаність до землі та схильність перебільшувати.

Наприклад, в анекдоті про полотнянки з'являється образ болота, що стає одним із лейтмотивів твору: *«У нас тамошніх селян називають заболотеями, бо вони живуть на рівнині, яку часто заливає Дністер, серед багон та болот, а на дорогах, які ведуть через їх села, болото, як кажуть, не висихає ніколи»* [10, с. 392]. Заболочені полотнянки, які постійно підрізають і передають від молодого до старого, образ-алегорія селян, що сліпо тримаються традиції. Про болото читаємо в описі села, де вчителює герой. В історії продажу батьківщини підтема переведена на роль художньої деталі (Моримуху закидають болотом) і отримує статус алегорії неосвіченості, злиденності життя галичан, яке необхідно покращувати – «підліпшувати», аналогічно до Опанасового «підліпшення» мови: *«Він мав звичай, коли говорив про свого батька, називати його батьківщиною; так само матір позаочі називав материзниною, стрийка – стрийщиною і загалом любив жартома перекручувати або, як він казав, “підліпшувати” мову»* [10, с. 391]. Отже, підтема теж наскрізна в новелі.

Аргументи й спростування тези про самообман розподіляються за двома метафорами-нарративами, що відображають два різні ставлення до життя: долі-безодні, та в її рамках фатального кохання, і долі-школи.

Кожна з трьох частин оповідання має різне елокутивне вирішення. У другому розділі новели вміщено першу частину – про продаж Опанасом ґрунту. У ній семантично актуалізується ще одне значення слова «батьківщина»: спадок, земля. Героя названо Юдою. Так через алюзію на біблійну оповідь поставлено акцент на притчевості твору.

Центральне місце в диспозиції оповідання відведено любовному нарративу, що охоплює четвертий – сьомий розділи новели. Алегорія долі-безодні розкривається як історія випробувань, що

долає їх Опанас. Риторика любовної теми цілком укладається у звичний романтикам репертуар: «запалав гарячий рум'янець, мов і справді випечений пожежею» [10, с. 405]; «почалося для мене життя від ночі до ночі» [10, с. 406]; «се був якийсь такий чортівський танець» [10, с. 407]. Образ ночі символізує фатальне кохання та суголосний із декадентським мотивом смерті. Вогонь – пристрасть і сила почуття. Танець стає символічним знаком межової ситуації між буттям і смертю: Опанас закоханий «смертельно» [10, с. 408]. Стан, у якому перебуває Моримуха, нагадує гіпноз. Фатальна жінка Киценька та пристрасне кохання до неї сприймаються героєм як сакральне явище, яке притягує, заворожує, підпорядковує його волю. У цілому метафорика любовної новели задає алегоричний рівень розповіді – паралельний план до реальної історії.

Ще одну складову оповідання й інший спосіб «прикрасити» його представляють описи шкільного побуту, що започатковані в третьому розділі новели. У ньому змальовано зустріч оповідача та героя, вказано центральні локуси: школи, болота, мандрівки, розкрито метафоричне значення «підліпшення», яке спрямовано на актуалізацію прізвища Каганець. Так внутрішня форма слова створює додаткову конотацію: Опанас – народний просвітитель, на противагу Моримусі – отруєному фатальним коханням. Зазначений розділ вміщує тезу оповідача: доля – це «тверда школа» [10, с. 398].

У сьомому розділі твору зображено Опанасове захоплення Киценькою: «Весь спосіб її поводження виявляв стільки простоти й делікатності, що я тільки тоді пізнав, до якої висоти може цивілізація піднести людину, а спеціально жінку. І я всім своїм єством поклонився тій цивілізації і поклявся служити їй усе своє життя, ширити хоч ті слабі її промінчики, які здужав захопити» [10, с. 418]. При цьому знайомство «бідного рутенця» зі світом цивілізації виступає інтерполяцією до любовного нарративу і поєднує його з нарративом долі-школи: емігрувавши, герой на прикладі Киценьки спостерігає, як світ культури підносить людину, та розуміє необхідність просвіти власного народу.

Епілог змальовує віче вчителів. Сміслові навантаження має портрет, який фіксує зміну Опанаса – від меланхолійного коханця до святого: «Він значно постарівся, посивів, запустив велику бороду, але все-таки держався просто, був статний і крепкий, говорив сміло. Давнього заляканого погляду, меланхолійного зітхання не було ані сліду. Се був, очевидно, чоловік, який знав, що і пощо робить, а чуючи за собою совісню і позитивну працю, глядить кождому сміло в очі» [10, с. 421].

Тому третя частина оповідання, в якій представлено алегорію долі-школи, виступає спростуванням до тези самообману про прив'язаність українського селянина до землі. «Нічим не визначній», але «славетній» малій батьківщині-грунту протиставлено батьківщину-націю. Отже, концепт «батьківщина» в назві твору – кодування Галичини, Рутенії, України, а «“батьківщина” в душі» [10, с. 423] – національне самоусвідомлення особистості.

В епілозі письменник наводить два висновки, оскільки в новелі представлено притаманний його світобаченню конфлікт романтичного та позитивістичного начала, реалізований у постатях Опанаса та оповідача. Припускаємо, що позиція І. Франка співвідноситься з тезою оповідача: життя – це школа, яка змінює людину. Тема школи, реальної, алегоричної, пов'язана в новелі з темою батьківщини та еміграції. Народ не буде змушений емігрувати в пошуках цивілізації тоді, коли матиме добру школу, в якій здобуде національні ідеали.

Таким чином, в основу диспозиції новели «Батьківщина» покладено схему промови, структуру якої визначає нарація оповідача. Тема еміграції окреслена у вступі та у висновковій частині (осмислення нового поняття «батьківщини») і представлена в різних розділах твору через локуси школи, болота, мандрівки. Загалом у новелі переосмислюються основні еміграційні топоси: дороги, незнаних країн, проституції. У тексті розгортається опозиція двох розумінь долі, що визначає логіку формування нарративів і має своєрідне елокутивне вираження: метафори та алегорії вибудовують притчевий рівень, паралельний до реальної історії; внутрішня форма слова слугує утворенню метафор, які розгортають центральні колізії. Висновки дають підстави твердити, що найкоректніше тему новели визначив історик Я. Грицак: «...на прикладі Опанаса Моримухи показано процес... витіснення в ієрархії суспільних цінностей малої батьківщини батьківщиною великою», під якою «розумілася спільнота ідеологічного характеру», котру потрібно свідомо обрати [2, с. 107].

Література

1. Білецький О. Художня проза І. Франка / О. Білецький // Білецький О. Зібрання праць у 5-ти томах. Т. 2. – К. : Наукова думка, 1965. – С. 412–501.

2. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Я. Грицак. – К. : Критика, 2006. – 631 с.
3. Гундорова Т. Франко не Каменяр. Франко і Каменяр / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2006. – 352 с.
4. Гуняк М. Творчість Івана Франка початку ХХ ст. (особливості етико-антропологічного та історіософського синтезу): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 [Електронний ресурс] / М. Гуняк. – Л., 1999. – 20 с. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/6215.html>
5. Денисюк І. Розвиток української малої прози ХІХ – поч. ХХ ст. / І. Денисюк. – Львів : Науково-видавниче товариство «Академічний експрес», 1999. – 280 с.
6. Євшан М. Іван Франко (Нарис його літературної діяльності) / М. Євшан // Євшан М. Критика; Літературознавство; Естетика / М. Євшан / упор. Н. Шумило. – К. : Основи, 1998. – С. 135–153.
7. Легкий М. Художня оповідь у «Батьківщині» І. Франка / М. Легкий // Українське літературознавство. – Львів : Світ, 1995. – Вип. 60. – С. 121–129.
8. Література. Теорія. Методологія / пер. з польськ. С. Яковенка ; упорядкув. і наук. ред. Д. Уліцької. – 2-ге вид. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 543 с.
9. Пастух Т. Конотації прізвищ та імен персонажів у прозі Івана Франка / Т. Пастух // Українське літературознавство. – Львів : Світ, 2006. – Вип. 68. – С. 153–162.
10. Франко І. Батьківщина / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Художні твори. Томи 1–25. Т. 21. Оповідання (1898–1904) / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1979. – С. 391–423.
11. Франко І. З приводу еміграції населення / І. Франко // Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Наукові праці. Томи 44–47. Т. 44. Кн. 2. Економічні праці (1888–1907) / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 350–364.

Науковий керівник – Р. Л. Тхорук, канд. філол. н., доц.

Лілія Шумік, Луцьк

Жіноча доля і характер української селянки в повісті Юзефа Ігнація Крашевського «Уляна»: спроба філологічного аналізу

Актуальність порушеної у статті проблеми пояснюється потребою детального розгляду стилістичних особливостей селянських повістей польського письменника.

Творчість Ю. Крашевського перебуває в центрі уваги як польських, так і українських та російських дослідників. Література, в якій всебічно розглядається його доробок, – надзвичайно велика. Серед цих праць варто назвати написані тільки за останні роки монографії та статті – А. Гачоли (Andrzej Gaczoł) [7], А. Дмитренко [1], М. Костриці [2], В. Кудь [3], Л. Оляндер [4], Є. Цибенко [6], А. Чободжінської-Пшибиславської (Czobodzińska-Przybysławska) [8] та ін. Проте ще недостатньо висвітлено функціонування слова в художніх текстах Ю. Крашевського, зокрема в його селянських повістях.

Мета розвідки полягає в тому, щоб на матеріалі повісті «Уляна», розкриваючи жіночу долю і характер української селянки, охарактеризувати особливості стилю Ю. Крашевського, зацентрувавши на функціонуванні словосполучень, окремих слів та їхніх інтенціональних полів у створенні жіночих типів, соціальних та побутових обставин існування українського селянства.

Жіночі долі та характери жінок, у тому числі українських селянок, посідали значне місце у творчості Ю. І. Крашевського, зокрема в повістях «Орина», «Хата за селом», «Уляна» та ін.

У всіх повістях польського письменника велику роль відіграє фабула, яка іноді має романтичні ознаки. У цьому сенсі особливо визначається трагічна доля селянки Уляни з однойменної повісті Ю. І. Крашевського, яка складається з шістнадцяти розділів. Основні моменти фабули, де йдеться про трагічне кохання головної героїні, такі: зустріч Уляни з паном Тадеушем – його легковажна закоханість (приємна пригода) та її глибока любов (трагедія життя) – зрада Тадеуша Уляні та Уляни чоловікові й родині – самогубство. Певною мірою такий сюжет уже неодноразово був покладений в основу творів різних письменників. Доказом слугує поема Т. Шевченка «Катерина», філософська балада Б. Лешьяна «Strój» та ін. Проте ці головні константи самі по собі не розкривають глибинних смислів. Щоб більш повно усвідомити зміст повісті «Уляна», потрібно детально проаналізувати

Відомості про авторів та наукових керівників

1. **Аркушин Григорій Львович** – доктор філологічних наук, професор кафедри історії та культури української мови СНУ імені Лесі Українки.
2. **Базюк Наталія Олександрівна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
3. **Базько Ольга Михайлівна** – студентка 4 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
4. **Банера Анастасія Миколаївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
5. **Бідун Анна Віталіївна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
6. **Білоус Антоніна Григорівна** – студентка 4 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
7. **Білошицька Юлія Миколаївна** – студентка 4 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
8. **Бойко Анна Сергіївна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
9. **Бондарук Тетяна Олексіївна** – студентка 3 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
10. **Бородич Олександра Миколаївна** – студентка 4 курсу Інституту іноземної філології СНУ імені Лесі Українки.
11. **Брикса Олена Сергіївна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
12. **Бублій Олена Андріївна** – студентка 4 курсу Інституту іноземної філології СНУ імені Лесі Українки.
13. **Булик-Верхола Софія Зіновіївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Національного університету «Львівська Політехніка».
14. **Вернигора Катерина Сергіївна** – студентка магістратури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
15. **Весельська Галина Станіславівна** – кандидат філологічних наук, асистент кафедри української мови Житомирського державного університету імені І. Франка.
16. **Вишневська Оксана Антонівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології СНУ імені Лесі Українки.
17. **Вінничук Алла Петрівна** – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української літератури Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
18. **Волошиневич Наталія Валер'янівна** – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики СНУ імені Лесі Українки.
19. **Воротнюк Марина Вікторівна** – студентка 5 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
20. **Галицька Олена Богуславівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології СНУ імені Лесі Українки.
21. **Гандзюк Віталій Олександрович** – кандидат наук із соціальних комунікацій доцент кафедри журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
22. **Гапонюк Олена Володимирівна** – студентка 5 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
23. **Герус Вікторія Юріївна** – студентка 4 курсу Інституту іноземної філології СНУ імені Лесі Українки.
24. **Глівчук Мирослава Володимирівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
25. **Гнітецька Настасія Михайлівна** – студентка 5 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
26. **Гожельна Вікторія Ігорівна** – студентка 5 курсу Національного університету «Львівська Політехніка».
27. **Гримашевич Галина Іванівна** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови Житомирського державного університету імені І. Франка.
28. **Грисюк Володимир Петрович** – студент 3 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
29. **Гришко Наталія Степанівна** – студентка 5 курсу Національного університету «Львівська Політехніка».
30. **Гроголь Тетяна Миколаївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
31. **Громик Юрій Васильович** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови СНУ імені Лесі Українки, декан ІФтаЖ.
32. **Деркач Лариса Миколаївна** – кандидат філологічних наук, викладач Луцького педагогічного коледжу.
33. **Дружинець Марія Львівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
34. **Дружок Ірина Михайлівна** – студентка 2 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
35. **Єфремов Вадим Валерійович** – студент 4 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
36. **Жуйкова Маргарита Василівна** – доктор філологічних наук, професор кафедри прикладної лінгвістики СНУ імені Лесі Українки.
37. **Жуковська Злата Юріївна** – студентка 4 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
38. **Залуцька Людмила Вікторівна** – студентка 5 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
39. **Зелик Тетяна Василівна** – студентка 4 курсу Луцького педагогічного коледжу.
40. **Калинюшко Олесья Анатоліївна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
41. **Карашук Юлія Борисівна** – студентка 1 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
42. **Карпів Тетяна Ігорівна** – студентка 3 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.

43. **Ковалевська Тетяна Юрійвна** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
44. **Ковальчук Ірина Миколаївна** – студентка 4 курсу Інституту іноземної філології СХУ імені Лесі Українки.
45. **Ковальчук Марія Іванівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
46. **Козловська Юлія Віталіївна** – студентка магістратури Рівненського державного гуманітарного університету; вчитель початкових класів ЗОШ І ст. с. Колодниця Ковельського р-ну, Волинської обл.
47. **Кокора Мар'яна Олегівна** – студентка 5 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
48. **Колошук Надія Георгіївна** – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки.
49. **Колтуцька Ірина Анатоліївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології СХУ імені Лесі Українки.
50. **Кольцова Ірина Ігорівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
51. **Кондратчук Оксана Василівна** – студентка 5 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
52. **Кондратюк Ольга Валеріївна** – студентка 4 курсу Інституту іноземної філології СХУ імені Лесі Українки.
53. **Костусяк Наталія Миколаївна** – доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови СХУ імені Лесі Українки.
54. **Косюк Оксана Михайлівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій СХУ імені Лесі Українки.
55. **Кравцова Анна Сергіївна** – студентка 5 курсу Житомирського державного університету імені І. Франка.
56. **Краснобаєва Оксана Дмитрівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології СХУ імені Лесі Українки.
57. **Лавринович Лілія Богданівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури і зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки.
58. **Левчук Тереза Петрівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури і зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки, докторант.
59. **Левчук Юлія Олександрівна** – аспірант 2 року навчання СХУ імені Лесі Українки.
60. **Лежнюк Ольга Валентинівна** – студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету.
61. **Мазур Юлія Вікторівна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
62. **Майданюк Юлія Петрівна** – студентка 4 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
63. **Макарук Лариса Леонідівна** – кандидат філологічних наук, асистент кафедри прикладної лінгвістики СХУ імені Лесі Українки.
64. **Мартинюк Лілія Володимирівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
65. **Маціборко Ольга Адрианівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
66. **Мачульська Катерина Ярославівна** – студентка 6 курсу Інституту іноземної філології СХУ імені Лесі Українки.
67. **Межов Олександр Григорович** – доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови СХУ імені Лесі Українки.
68. **Міщук Лілія Юрійвна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
69. **Моклиця Марія Василівна** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури СХУ імені Лесі Українки.
70. **Мосійчук Ірина Олександрівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
71. **Мохова Тетяна Миколаївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
72. **Настенко Ірина Олександрівна** – студентка 2 курсу Інституту іноземної філології СХУ імені Лесі Українки.
73. **Неводнічик Юлія Олександрівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
74. **Оляндер Луїза Костянтинівна** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології СХУ імені Лесі Українки.
75. **Омельяничук Вікторія Сергіївна** – студентка 4 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
76. **Осадчук Ірина Володимирівна** – студентка 5 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
77. **Панащук Катерина Володимирівна** – студентка 2 курсу ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
78. **Петрова Тетяна Олександрівна** – студентка магістратури Рівненського державного гуманітарного університету.
79. **Полстуха Ірина Олександрівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
80. **Поліщук Анастасія Вікторівна** – студентка 2 курсу ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
81. **Поліщук (Кравчук) Тетяна Миколаївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.
82. **Попов Арсеній Вікторович** – студент 2 курсу Інституту іноземної філології СХУ імені Лесі Українки.
83. **Приймачок Оксана Іванівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології СХУ імені Лесі Українки.
84. **Пундик Ірина Вікторівна** – студентка 2 курсу Інституту іноземної філології СХУ імені Лесі Українки.
85. **Пухта Оксана Миколаївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СХУ імені Лесі Українки.

86. **Рейкін Назар Сергійович** – студент 2 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
87. **Ричагівська Юлія Євстахіївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови імені професора К. Ф. Шульжука Рівненського державного гуманітарного університету.
88. **Рожило Марія Андріївна** – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальних комунікацій ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
89. **Романенко Вікторія Олегівна** – студентка 5 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
90. **Романишина Наталія Василівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
91. **Романченко Алла Петрівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
92. **Салаган Марія Михайлівна** – студентка 2 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
93. **Селіванова Вікторія Сергіївна** – студентка 4 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
94. **Семененко Лариса Анатоліївна** – кандидат філологічних наук, професор кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
95. **Семенюк Катерина Ігорівна** – студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
96. **Сенів Олена Володимирівна** – студентка 4 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
97. **Сінюченко Олеся Олександрівна** – студентка 3 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
98. **Слатвинський Владислав Валерійович** – студент 4 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
99. **Соколова Вікторія Альбертівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії літератури і зарубіжної літератури СНУ імені Лесі Українки.
100. **Соколова Олександра Олександрівна** – студентка 1 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
101. **Солтис Леся Олегівна** – студентка 5 курсу Національного університету «Львівська Політехніка».
102. **Стратійчук Яна Миколаївна** – студентка 4 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.
103. **Теребус Оксана Леонідівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій СНУ імені Лесі Українки.
104. **Тимчук Лілія Іванівна** – студентка 3 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
105. **Титаренко Валентина Миколаївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Житомирського державного університету імені І. Франка.
106. **Ткаченко Альона Вячеславівна** – студентка 3 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
107. **Тхорук Раїса Леонтіївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
108. **Ушинська Анастасія Юріївна** – студентка 4 курсу ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
109. **Фашенко Марія Максимівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
110. **Хвіщук Олександр Віталійович** – студент магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
111. **Чупрун Анастасія Ігорівна** – студентка 4 курсу Інституту іноземної філології СНУ імені Лесі Українки.
112. **Шелкунова Тетяна Андріївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
113. **Шостак Ольга Олександрівна** – студентка магістратури Рівненського державного гуманітарного університету.
114. **Шуляк Світлана Андріївна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри практичного мовознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.
115. **Шульська Наталія Миколаївна** – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри соціальних комунікацій СНУ імені Лесі Українки.
116. **Шумік Лілія Сергіївна** – студентка магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
117. **Яковенко Людмила Іванівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.
118. **Яковенко Яніна Василівна** – студентка магістратури ІФтаЖ СНУ імені Лесі Українки.
119. **Яковлєва Ольга Василівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Наукове видання

Scripta manent:

МОЛОДІЖНИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
Інституту філології та журналістики

Збірник наукових праць

Упорядкування, редагування, верстка *Лавринович Л. Б.*

Формат 60x84 ¹/₁₆. Обсяг 23,25 ум. друк. арк., 23,11 обл.-вид. арк.
Наклад 300 пр. Зам. 428. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Бойка, 1, тел. (0332) 29-90-65).

Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.

